

matična razvidnost v svetu mojih doživljajev ni istovetna z eksistenčno nujnostjo v objektivnem vesoljstvu.

Kaj in kako je vesoljstvo, ve le vesoljstvo samo, zato je peccatum mortale govoriti o brezčasni harmoniji dveh disparatnih eksistenc kot univerzalnem principu vesoljstva. Bog ni predmet znanosti, ne filozofske in ne teološke, temveč le temna težka slutnja človeštva.

Dr. A. Šerko.

▷ KRONIKA. ◁

Drama. Druga polovica gledališke sezone, ki se je v operi odigrala v pestrem kaosu kriz in demonstracij, osebnih bojov in umetniških tendenc, se je v drami doigrala sicer pod mučnim vtisom nezanimanja s strani publike, ki je jela kar ostentativno zapuščati gledališče, zato pa je v dveh treh predstavah dvignila svoj nivô na dostojnejšo višino ko je bila v prvem delu sezone. Ne trdim sicer, da nam je nudila to, kar bi morala: umetnost. Ampak človek se že obveseli, ako v vseobči medlosti in brezbarvnosti zapazi skromno lučko, neznaten sijaj, par svetlejših kontur, ostrejši lik. Že to, se mi zdi, vsaj deloma opravičuje obstoj letošnje sezone, ki bi drugače res bila neopravičljiva. Natureno je seve, da krize, ki razjedajo danes vsa gledališča po svetu, tudi našemu ne prizanašajo in da je propadanje gledališke umetnosti, o katerem toži vesoljna kritika sveta, tembolj očito in groteskno pri nas, ki te umetnosti še nimamo in je še sploh nismo imeli. In bogve, ali nam bo ta umetnost, če je bomo kdaj deležni, sploh zasijala iz kraljevih narodnih gledališč... Birokratiziranje umetnosti po činovnih razredih in inštancah pomeni propad umetnosti. Državo bi pri poddržavljenju gledališč morala interesirati samo njih finančna plat. Vse drugo mora prepustiti muzikom, literatom in drugim kulturnim ljudem svojega naroda, naj iščejo in najdejo pravo pot. Samo na ta način bi se mogel ustvariti življenja zmožen tip državnega gledališča.

*

Edino delo, ki zavzema igralsko neoporečno dostojno višino v letošnjem repertoarju in ki je vsebinsko in s svojo umetniško interpretacijo zarezalo v našo živo sodobnost, je Galsworthyjeva «B o r b a». Ta «Borba», ki ji je zajeta snov iz gorečega osrčja naših dni, je bila napisana že nekako pred desetimi leti in še več, a je danes bolj živa in resnična, nego je bila ob svojem rojstvu. Zakaj na ostrino noža je prispela danes ta borba, ves svet se vrti krog te edine osi. En sam ljut, rezek duel je, ki ga bijeta John Anthony, predsednik upravnega sveta trenarthske kositarne, in David Roberts, član delavskega stavkovnega odbora. Dvoje najekstremnejših doktrin, dvoje fanatičnih, nespravljivih protivnikov, kojih figuri rasteta že preko horicontov vsakdanjosti, vsak zagrizen vase do skrajnosti, nepopustljiv, neodjenljiv. Delo in kapital, produkcija in izkoriščanje, dvoje polov, dvoje skrajnih tonov v socialno-bojnim registru naših dni. Moskva in Pariz, Ljenin in Clémenceau! Dvoje svetov! Dvoje idej, dvoje principov, slečenih malone do golih abstrakcij. Vmes pa valovi «življenje» — tista mizerna slika banalne resničnosti, ko padajo akcije na eni strani ter kolebajo in omahujejo mogočniki in umirajo na drugi strani od glada žene in otroci stavkujočim ter kolnejo svoje voditelje ponižanci in prožijo svojim zatiravcem v srcu roke v spravo. Akcijonarji zboru-

njegova. Le redkoma je uprizoritev našla stvari adekvaten akcent. — Igravsko na približno isti višini, a delu primernejša, je bila uprizoritev Nušičeve komedije *«Navaden človek»*. Če se je ob *«Navadnem človeku»* delectiral kak Matoš, je to njegova krivda. Delo samo je v svojem jedru naivno in zastarelo s svojo poetično deklico in kodrolasim poetom, ki je zabrenkal na revolucionarno strunico. Dvoje troje dovtipov v igri pa je posrečenih.

Mnogo kočljivejša pa je zadeva s Hauptmannovo *«Elgo»*, srednjeveško sanjsko improvizacijo poetovo, ki je svoj naturalizem obložil z bogatimi, blagodišečimi lirizmi, kot puhte samo iz vijoličnega cveta romantike. Ta spev, prečudovita zmes samih protislovij, sen ene same vročične noči, je spev ženskega srca, ki pleše svoj bajaderski ples preko moških usod. Nagon je vse in čustvo je njegov kompas in minuta je večnost. Kaj je laž in resnica in greh in svetost in vse tisto, kar so iztuhtali moški možgani v težkih prečutih nočeh? Ona — sfinks — je vlačuga na ulici in grofica v gradu, zvesta do smrti in verolomna sleherno sekundo, zločinka in svetnica. Zastonj, o možje, lomite svoja kopja nad to zagonetko; zakaj ženska, pristna in resnična žena je — pesem. *«Elga»* je pesem. Kje je tista velika umetnica, ki naj ustvari, oblikuje, materijalizira to pesem, poda same sebe najglobokejše bistvo? Nemara Eleonora Duse *«s svojimi prebelimi rokami»* in s svojo neskončno melodijo... Iz notranjosti, najgloblje imaginacije mora rasti Elgin lik. Danilova je ubrala nasprotno pot. Izživljala se je v kaskadah svojega temperamenta, opremila je romantiko svojega srca z naturalizmom rutinirane igre. Namesto doživljaja je dala dokaj brušeno dekoracijo, grebla se je v globine, do dna ni prišla, zadnji pajčolani so ostali zastrti... Škoda! — V bistvu sorodna z *«Elgo»*, le težja, bolj severna, je Strindbergova *«Gospodična Julija»*, ki je predavnimi desetletji dvignila v avtorjevi domovini toliko prahu, ker je pomenjala razodetje novega evangelija — naturalizma. V svojem osrčju živa in resnična, je v svojih detajlih *«Gospodična Julija»* danes zastarela in režija bi morala krotiti avtorjevo vehementno sočno dramatičnost ter črtati marsikatero nebitvenost. Naslovno ulogo problematične Julije je nosila Pregarčeva hrabro in častno, le da se je v afektihi preHITEVALA, tudi kraljev Jean, sluga Julijinega očeta, je stremel, da zgrabi ta predrzni problem v celoti ter je podal váse zlito, zlasti zunanje učinkujočo figuro. Hkrati z *«Gospodično Julijo»* so dali Braccovega *«Don Pietro Carusa»*, neambiciozno, melodramsko pobarvano enodejanko, v kateri je našel Kralj par izredno toplih tonov, a je bila Gradišarjeva povsem začetniška in Terčič sam patos. —

V proslavo avtorjeve petdesetletnice je prišla na oder Finžgarjeva noviteta *«Razvalina življenja»*, igra v treh dejanjih, v režiji A. Danila. Doletela jo je ista usoda, kakor skoro vse boljše slovenske drame, ki jim publika aplavdira predvsem iz rešpekta, a je v delu samem prešibek dramatičen akcent, da bi gledavca razgibal, užgal in porazil. Finžgarjev mirni realizem, njegovo jedrnato gorenjščino, njegovo ostro črtanje značajev in vestno kopičenje konflikta — to vse čitatelj z veliko slastjo uživa v njegovi noveli. Toda drama na odru zahteva mnogo več. Tudi pri Finžgarju se pozna, da mora slovenski dramatik ustvarjati brez tradicije, da ni vzrastel s svojim, slovenskim Schillerjem, Molièrom, Gogoljem. Mora si šele delati gaz, šele ustvarjati tradicijo. Slovenski pisatelj ni zrastel z gledališčem. Finžgar ima instinkt za dramatično situacijo, dramatičen konflikt, a gledališča ne nosi v sebi. Kakor v *«Verigi»*,

je tudi v «Razvalinah življenja» predvsem epik, ki črta dokaj zanimivo tipične katastrofe naših vaščanov z velikim umevanjem in globokim poznavanjem, a ne more povsem iz šablone. Svoje pravilno in fino zaslutene katastrofe ne opremi s tistimi podrobnostmi, ki so bistveni del dramatične stavbe. Premalo oken imajo njegove hiše. Zato učinkujejo njegove igre nekako golo. Da, ko bi recimo v «Razvalini» razširil in poglobil tragično usodo Tone in jo kruto prispodobil usodi Lenčke, bi to bila kmečka tragedija dveh žen, ki bi trgala gledavcu srce. Da, seveda, za to pa je treba doživljaja, vroče imaginacije, več nego samo opazovanja. — Uprizoritev je bila pripravljena skrbno in z rešpektom, a jo je seveda tudi doletela tragika kmečke igre, ko igravci ne obvladajo kmečke govorice. Terčič kratkomalo ni kmet, Gregorin naj se končno dvigne preko šole svojega učitelja Nučiča, Juvanova je v Lenčki našla variacijo ene svojih prejšnjih postav, a je s svojo rezko, oglato igro spadala v okvir. Danilo je edini slovenski kmet, najboljša pa je bila Tona Vere Danilove.

Še druga slovenska noviteta Fr. Kosca «Mrákoví» ne zahteva mnogo besed. Česar je pri Finžgarju premalo, tega je pri Koscu preveč: teatralne rutine. To ga zavaja, da dela teater zavoľjo teatra. Publika se je izborno zabavala. Če je hotel avtor samo to, je dosegel svoj uspeh.

Iz repertoarja prejšnjih sezon so ponovili Molnarjevo «Bajko o volku» (naj bi raje «Beneškega trgovca»!) in Tucićevo «Golgota», ki je eno naj-dostojnejših jugoslovanskih dramatičnih del. —

V celoti je stala letošnja sezona, izvzemši intermezzo z igravskim štrajkom, ki je dal skoro vsem uprizoritvam svoje mučno obeležje, na približno isti kvalitativni višini kot lanska, z razločkom, da se je v jezikovnem delu igranih stvari čutil razveseljiv napredek. V njem se razodeva zavestno hotenje dramaturgov. Ko se bo pokazal ta napredek tudi na odru, bo storjen prvi korak do slovenske dramske umetnosti.

Fran Albrecht.

Deutsch-südslawische Gesellschaft se je ustanovila 27. maja t. l. v Frankfurtu a. M. Sklicatelji na ustanovno zborovanje so v svojem vabilu poudarjali sledeče: «V žalostnih letih, ki leže za nami, se je medsebojno sovraštvó med raznimi narodi samo zato tako bujno razpaslo, ker pravzaprav narod naroda ni poznal; ker ni nosil resnične podobe svojega soseda v srcu, je bil vsak narod dovzeten za spačene slike. Da se torej Evropa duševno zopet zgradi, je potreba širiti pravo poznanje bistva drugih narodov. Med narode, ki jih je Nemec najmanj poznal, spadajo južni Slovani. Njih ozemlje je naš neposredni sosed; nad pol milijona naših rojakov, pred vsem Švabov v Vojvodini, živi med njimi. Nemške izobrazbe in kulture niso južni Slovani nikdar odbijali. Danes so narodno neodvisni in imajo svojo lastno državo; politično, gospodarsko in kulturno bodo igrali važno ulogo v razvoju južnega vzhoda Evrope. Naša naloga bo, seznaniti Nemce z vrednostjo in bistvom, poezijo in umetnostjo, kulturo in zgodovino tega naroda; v ta namen se bodo vršila predavanja in izdajale publikacije... Političnih namenov družba nima, razen tega, da skuša z zbujanjem umevanja drugega naroda pripomoči k medsebojnemu sporazumu med narodi, pred vsem pa ne stremi za kako jugovzhodno smerjo, «jugoslovansko orijentacijo». Ona hoče, ker ji je mnogo na tem, na široko odpreti vrata k duševnemu umevanju južnega slovanstva; z veseljem